

Aškerc potemtakem tu ni naprosto epik, ampak tudi dramatik, a najlepša so mesta, kjer je le epik.

Tako je pesnik skušal premostiti ono brezno. Rekli pa smo, da ga je često tudi p r e s k o č i l, žrtvujoč zgodovinstvenost idejam, ki jih je položil v svoje delo. Da je pesnik to res hotel in da mu ni pero le uhajalo v tuje ozemlje, razvidimo iz „prologa“; že v prvi kitici govori dovolj jasno besede: „Živ pokaži tu se pred menoj, javi se mi, naš rojak heroj!“ Tako ne govori, kdor se opira na zgodovino! Vidik, pod katerim je umišljeno vse delo, pa se mi zdi povedan v verzih (str. 7.): „Za spoznanje, za resnico se vojskujemo; v imenu tvojem, Primož Trubar, mi korakamo v veseli boj!“ Kako je izvedel pesnik to svoje načelo? Moramo reči: z vso doslednostjo! Kjer kdo v pesnitvi razvija nazore, vselej meri vse, ali pozitivno ali negativno, v omenjeni smoter, od škofa Bonhoma v prvem prizoru pa do Trubarja na smrtni postelji, in to v vseh varijacijah, navdušeno in zbadljivo, preudarno in koprneče, fino in robato, z besedo, s knjigo in s pestjo! Besede, ki služijo tej doslednosti, so pri osebah, ki bi jih videli najrajši vedno v plemeniti dostojanstvenosti, tuintam celo šinile preko cilja; ne zlagajo se n. pr. s „herojstvom“ Trubarjevi stavki kakor na strani 48. (na koncu govora) ali na str. 121.—122.; prav pa je seveda, da tako govori kak Vlahovič ali Filip Štraus, Juričič, Rokavec. — Na enem mestu pa je šel Aškerc s svojo doslednostjo, ne vem, ali hote ali nehote, celo preko svojega junaka Trubarja: v prizoru z ujetim Uzrajm-begom. Ko ta turški beg naravnost uči Trubarja, hotečega ga pokristjaniti: „Ostaniva si brata, pa pustiva na strani alkoran in evangelje“, in kar je še tam (str. 128.—129.) povedanega, in ostane naposled na pozorišču očitno kot zmagovalec, se resno vprašujemo, ali je še Trubar junak. Sploh je ta beg, turški „modri Natan“, imenitno risan!

Tako smo skušali v malih potezah začrtati gonilne moči v tem markantnem slovstvenem delu, ob katerem se bo vselej ustavil, kdor bo pisal zgodovino našega slovstva in naše kulture. — V podrobnosti se ne spuščamo, dasi bi bilo skoraj k vsaki strani mogoče govoriti kaj o svojem in o pesnikovem stališču. Vse govorjenje in čutenje oseb v pesmotvoru je projekcija govorjenja in čutenja današnjih oseb in zato je odpor istotako neizogiben kakor ostentativno pritrjevanje. — To pa z našo kritiko nima nič opraviti.

Končno bi še lahko pristavili svojo splošno pohvalno ali grajalno sodbo o delu. Ali zdi se nam to odveč; kajti pesnik bo prišel s to knjigo v položaj, da bomo prisiljeni vzklikniti: „summa laus — summum obiurgium“, a tudi nasprotno: „summum obiurgium — summa laus“; kdor pa pride v tak položaj, njemu ni treba niti hvale niti graje, ko bi tudi ne bil — Aškerc! *Dr. Jos. Tominšek.*

Profesor dr. Matija Murko je priobčil v 17. številki revije „Oesterreichische Rundschau“ pod naslovom „Die slawische Liturgie an der Adria“ velezanimivo, s številnimi zgodovinskimi dejstvi podprto razpravo o slovanskem bogoslužju, na katero opozarjamo s tem.

Milan Begović: „Život za cara“. Zadar 1904. Izdanje „Hrvatske knjižarnice“. Tu imate na 28 straneh rašastega papirja 18 sonetov in dve strani svetobolnega uvoda v prozi. — Res, hitro na skoku so naši pesniki pri svetovnih dogodkih: Begović nam je podaril popesnjen košček moderne snovi, namreč prizor izmed milijonov prizorov v rusko-japonski vojni. V majhnih potezah je začrtana smrt — ne „život“ — „za cara“; saj poslavljanje vajakovo od matere, njegovo odhajanje na bojišče ni nič drugega kakor priprava na smrt na bojišču. — Najlepša sta soneta (15. in 16.), ki slikata vojaka ranjenca na smrtnem polju. — Tendanca tega delca

bi bila razvidna iz zadnje kitice zadnjega soneta, ki pravi, da se naposled pokaže skoz oblake „lice proroka sa Jasne Poljane“, čigar „časne usnice“ govore: „Ne ubij!“, razvidna pravim, ko bi tudi ne bil povedal pesnik v predgovoru, da on poje „Ljubavi, koja uzdiže pojedine, veže narode, slaže jih proti nesmišljenom udesu.“

Dr. Jos. Tominšek.

Slovensko gledišče. A. Drama. Iz za zadnjega poročila smo videli na našem odru tri dramske novitete. Dne 31. januarja so uprizorili veseloigro v štirih dejanjih „Na gugalnici ljubezni“ (La Bascule), spisal Maurice Donnay. „Francozi niso več Francozi!“ bi bil vzkliknil človek spričo te igre. Nič tistih rafiniranih spletk, nič tistega umetničavega zapletanja in razpletanja, ki smo ga sicer vajeni v francoskih veseloigrah in dramah sploh! Tu gre vse svojo mirno pot kakor v istinitem življenju. Da, često je življenje manj enostavno nego dejanje v tej igri in slučaj, ki je nedvojbeno velik činitelj v življenju, bi bil provzročil lahko, da bi bilo marsikaj v igri bolj zanimivo, nego je sedaj. Toda pisatelj se je skrbno izogibal vsem takim stvarem in se je resno trudil, da nadomesti zunanje dejanje — s psihologijo! Nekaj, česar v veseloigri doslej nismo bili vajeni! Da se je pisatelju vobče navzlic temu posrečilo napraviti učinek, priča o velikem njegovem talentu. Seveda ima igra tudi svoja slaba mesta! Marsikje se zdi dialog preraztegnjen, marsikje opeša gledalcu zanimanje do tega, kar se vrši pred njegovimi očmi, ker nedostaje zunanjemu dejanju dovolj markantnih potez in nimajo junaki v igri zadosti prilike, razgrniti svojo dušo, razkriti svoje srce. Kaj takega je v resni drami, v žaloigri seveda mnogo lažje in zato smatram nalogo, ki si jo je določil pisatelj, za veletežko! Vsekakor je videti, kakor bi bila prišla tudi za veseloigro nova doba! In kakor so bili Francozi nepresežni mojstri v stari veseloigri, tako postanejo nemara tudi v novi psihološki veseloigri. V niansiranju čuvstev se je pokazal Dannay velikega in kdor je videl enkrat to njegovo igro, mora biti prepričan, da bi tudi Francozi lahko imeli svojega Ibsena in da ga le zaraditega nimajo, ker se temu protivi njih — temperament.

Igralo se je še dovolj dobro. Zlasti se je odlikovala gospodična Spurna v vlogi Rozine.

Dne 12. in 18. februarja se je predstavljal času primerna nova velika burka v petih dejanjih „Rusom na pomoč“, ki sta jo češki spisala Karel Fořt in Ceněk Hrášek. „Rusom na pomoč“ je spretno sestavljen dramatiški stvor, ki ima mimo mnogih drugih takih proizvodov to prednost, da je vseskozi zabaven in da se skrbno izogiblje trivijalnosti. Jezik, ki so ga govorili nekateri igralci, je pač semtertja prerobat. Tudi tisto „onikanje“ je bilo po naši misli povsem odveč, zakaj tako se na Slovenskem po naših mislih ne govori nikjer več!

Dne 21. februarja pa se je igrala prvič na našem odru „Toska“, igrokaz v štirih dejanjih, francoski spisal Viktorien Sardou. „Toska“ je bila pisana, kakor znano, za Saro Bernhardt. Brillantna tehnika in mogočni efekti so vrline te drame Sardoujeve. Seveda delujejo tisti često bolj na živce nego na srce. Prizori v tretjem dejanju niso za vsakega človeka!

Razen tega so se predstavljali dne 29. januarja popoldne „Rokovnjači“, dne 2. februarja popoldne Schillerjevi „Razbojniki“, dne 4. februarja zvečer in 12. februarja popoldne pa so igrali četrtič, oziroma petič „Martina Krpana“.